

жабдылган лабораториялардын, мектеп алдындагы биологиялык аянтчалардын, ж.б. болушу;

3. Мектептерде окуу материалдарынын негизинде теориялык билим берүүгө жана практика менен айкалыштырууга багытталган дидактикалык потенциалдын, усулдук кааналардын, колдонмолордун камсыз болушу;

4. Педагогикалык эксперименттин оң натыйжалары, теориялык жоболору, жыйынтыктары эсептелинери белгиленди.

Колдонулган адабияттар:

1. **Верзилин, Н.М.** Общая методика преподавания биологии [Текст] / Н.М. Верзилин -М.: Просвещение, 1976.- 384 с.
2. **Корсунская, В.М.** Активизация методов обучения на уроках общей биологии [Текст] / В.М. Корсунская. - М.: АПН РСФСР, 1961. - 94с.
3. **Корсунская, В.М.** Как преподавать общую биологию [Текст] / В.М. Корсунская. - М.: Просвещение, 1967. – 311 с.
4. **Скаткин, М.Н.** Школа и всестороннее развитие детей [Текст] / М.Н. Скаткин. - М.: Просвещение, 1980. – 144 с.
5. **Добротин, Д.Ю.** Компетентный подход в контрольно-оценочной деятельности в естественно-научном образовании [Текст] / Д.Ю.Добротин // Биология в школе. - 2018. - № 2. - С. 20 - 26.
6. **Ялалов, Ф.Г.** Реализация экологического образования в школе: междисциплинарный подход.[Текст] / Ф.Г. Ялалов // Биология в школе.- 2018.- № 2.- С. 46-49.
7. **Меркулова, А.С.** Межпредметная проектная деятельность по биологии, экологии и химии на основе инновационного лабораторного комплекса [Текст] / А.С. Меркулова // Биология в школе.- 2018.- № 8.- С. 52 - 61.
8. **Байденко, В.И.** Болонский процесс: Результаты обучения и компетентный подход [Текст] / В.И. Байденко // под науч.ред. д-ра пед.наук, проф.– Москва, 2009. – 536 с.
9. **Зимняя, И.А.** Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования [Текст] / И.А. Зимняя // Высшее образование сегодня. - 2003, № 5. – С. 34 - 32.
10. Биология боюнча билим берүүнүн предметтик стандарты [Текст]. – Бишкек, 2015.
11. **Сатыбекова, М.А.** Биологияны окутууда окуучулардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүү [Текст] / М.А.Сатыбекова, М.С.Субанова, Ж.Б.Чечейбаева. - 2004.
12. **Субанова, М.С.** Использование местных растений на уроках ботаники [Текст] / М.С. Субанова. – Фрунзе, 1986.

DOI: 10. 54834 / 16945220_2021_3_148

Поступила в редакцию 22. 11. 2021 г.

УДК: 37.013.76

Бообекова К.С.

Ph.D. , Кыргызско-Турецкий университет Манас, Кыргызская Республика

Эшенкулова К.З.

Ph.D. , Кыргызско-Турецкий университет Манас, Кыргызская Республика

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДАГЫ БИЛИМ БЕРҮҮДӨГҮ ПРОБЛЕМАЛАРДЫН ТЕРС МЕТАФОРАЛАРДА ЧАГЫЛДЫРЫЛЫШЫ

Бул макалада орто мектептин жогорку класстарынын окуучуларынын окуган мектептерин кандай кабыл алгандары терс маанидеги гана метафоралар аркылуу анализденди. Изилдөөнүн предмети болуп Кыргызстандагы орто мектептердин жогорку классынын окуучуларынан

чогултулган метафоралар. Изилдөөнүн максаты - метафоралар аркылуу топтолгон маалыматтарды анализдөө жана билим берүү системасындагы проблемаларды аныктоо. Изилдөө методдору: адабияттардын анализи, контент анализ, «окуя анализи». Изилдөөгө Кыргызстандын ар кайсы региондорунда жайгашкан 27 мектептен 1433 окуучу катышты. Изилдөөнүн натыйжасында окуучулардын дээрлик үчтөн бир (1/3) бөлүгүн мектептерде берилген билимдин, окутуу методикасынын, мугалимдердин аларга болгон мамилелеринин канааттандырбагандыгы жана алардын билим берүү системасына нааразы экендиктери маалым болду. Мектептердин материалдык-техникалык базасын оңдоо жана мугалимдердин кесиптик деңгээлин жогорулатуу үчүн шарттарды түзүү.

Негизги сөздөр: Кыргызстан; мектеп; окуучулар; билим берүү; терс метафоралар; жагымсыз жана көзөмөлдөөчү жайлар; мектептердеги проблемалар.

ОТРАЖЕНИЕ НЕГАТИВНЫМИ МЕТАФОРАМИ ПРОБЛЕМ ОБРАЗОВАНИЯ В КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ

В данной статье анализируется восприятие старшеклассниками своих школ с помощью только негативных метафор. Предметом исследования являются метафоры, собранные у старшеклассников средних школ Кыргызстана. Цель исследования - проанализировать собранные данные с помощью метафор и выявить проблемы в системе образования. Методы исследования - анализ литературы, контент-анализ, ивент-анализ. В исследовании принимали участие 1433 школьника из 27 школ различных регионов Кыргызстана. В результате исследования было обнаружено, что более одна треть (1/3) опрошенных школьников не удовлетворены своими школами, недовольны знанием, методике преподавания и отношению учителей к ним. Рекомендация, улучшить материально-технические базы школ и создать соответствующие условия для повышения квалификации учителей.

Ключевые слова: Кыргызстан; школа; школьники; образование; метафоры; неприятные и контролируемые места; проблемы в школах.

REFLECTION BY NEGATIVE METAPHORS OF EDUCATION PROBLEMS IN THE KYRGYZ REPUBLIC

This article analyses the perceptions of high school students for their schools through only negative metaphors. The subject of this study are metaphors which were collected from high school students in Kyrgyzstan. The aim of this research is to analyze the data through metaphors and determine the problems in the education system. In this study methods such as literature analysis, content analysis and event-analysis were used. 1433 high school students from 27 schools in different regions of Kyrgyzstan participated in this study. The findings show that almost one-third (1/3) of students were dissatisfied with the teaching methods, teachers' attitudes to the students in schools, and the whole education system. Recommendation: To improve the technical education equipment and learning materials in schools and provide the opportunities for teachers to develop themselves professionally.

Keywords: Kyrgyzstan, school, high school students, negative metaphors, unpleasant and controlled places, problems of schools.

Киришүү.

Кыргызстандын эгемендүүлүгүнө чейрек кылымдан ашык убакыт өткөнүнө карабастан, өлкөдөгү билим берүү тармагына да эле болсо жетиштүү жана керектүү көңүл бурулбай келет. Учурда коом социалдык жактан эле эмес, илим-билим жана руханий жактан да кризис ичинде жашап келүүдө. Акыркы жылдарда мектепке барбаган жаш өспүрүмдөрдүн саны өсүүдө. Мында эгемендүүлүктөн кийинки өлкөдөгү экономикалык, саясий жана социалдык кризистер, туруксуздук, жумушсуздук сыяктуу проблемаларды

көрсөтүү мүмкүн. Ошондой эле өлкөдөгү мектептердин билим берүү деңгээли көпчүлүк окуучулардын талаптарын дээрлик канааттандырбай келет.

Кыргызстан эгемендүүлүгүнүн алгачкы жылдарынан баштап билим берүү саясатын түзүүгө киришкен. Бирок билим берүү саясатын түзүү аракети алгылыктуу натыйжа берген эмес. Көптөгөн жылдар бою Советтик билим берүү системасынын “эң сонун” экенине “Советтик адамдын” идеалына терең ишенген педагогдор жаңы жана эффективдүү билим берүү системасын түзө алышкан эмес [1,1-б]. Натыйжада билим берүү системасы тоталитардык марксисттик-лениндик идеологиядан демократияга жана плюрализмге өтүүдө ара жолдо калып калган. Муну менен бирге өлкөдөгү экономикалык кризис билим берүү тармагына да өз таасирин тийгизген. Мугалимдердин айлык акыларынын аздыгынан, маянанын өз убагында берилбешинен улам массалык түрдө иш таштоолору же башка иштерге, өзгөчө соода тармагына өтүүлөрү мектептерде билим берүү деңгээлинин кескин түрдө төмөндөшүнө себеп болгон.

Эгемендүүлүктүн алгачкы жылдарында табигый процесс катары өлкөдө билим берүү тармагын заманбап талаптарга карата жаңылоо жана реформалоо маселеси келип чыкканы менен билим берүү жаатында коомдук аң-сезимге туура келген, заманбап талапка ылайыкташтырылган система иш жүзүнө ашырылган эмес. Себеби, өлкөдөгү экономикалык жана социалдык кризистер окуучулардын билим алууга болгон мамилесин да өзгөрткөн. Учурда кээ бир окуучулардын мектептерди жана билим берүү тармактарын өздөрүн өнүктүрө турган мекеме катары эмес, тескерисинче көпчүлүк учурда *«мамлекет аларды алаксытып турган индустриалдык тармак же убакыт өткөрүүчү жай»* катары көрүүсү байкалууда.

Бул макалада Кыргызстандагы мектеп окуучулары арасында жүргүзүлгөн метафоралык изилдөөлөрдүн негизинде окуучулардын мектепке болгон мамилелери жана билим берүүдөгү негизги көйгөйлөрдү талкууга алуу максаты көздөлдү.

Билим берүү системасында көзөмөлдөө функциясы жана негизги көйгөйлөр.

Билим берүүнүн тагдыры бийлик менен коомдун аң-сезимдик деңгээлинен көз каранды. Ал эми индивиддин өсүп-өнүгүүсү билимдин сапатынан жана жетишкен чөйрөсүнөн көз каранды. Билим менен чөйрөнүн ортосундагы байланыш индивиддин, коомдун жана мамлекеттин кызыкчылыгына багытталганда гана билим берүүдө жаңы парадигмалар жаралышы мүмкүн. Байланыш жасалма негизге таянган болсо, анда жаңы парадигмалар жаралбай, билим берүү да “жасалма” болуп, “үстүртөн, катардагы же өзгөчөлөнбөгөн” абалда калат. Мындай абалда бийликтин жана системанын мааниси билинет. Бийлик өзү жүргүзгөн системага ылайык билим берүүгө маани берип өнүктүрөт же стандартташтырып нормалдаштырат, же калыпка салат, же болбосо көңүл бурбай таштап коёт. Луи Альтюссер (1918-1990) менен Мишель Фуко (1926-1984) билим берүү системасын бекеринен мамлекеттин идеологиялык куралдарынан бири катары белгилешкен эмес [2], [3]. Фуко өзүнүн эмгектеринде XIX кылымдын башынан бери бирдей эрежелерге баш ийген көптөгөн мекемелердин пайда болгонуна токтолот. Анын ою боюнча дисциплинага, тартипке салынган ооруканалар, психиатриялык ооруканалар, жетимдер үйү, мектептер, билим берүү мекемелери, фабрикалар, заводдор, ательелер жана түрмөлөрдүн баары шексиз түрдө индустриалдык же капиталисттик коомдун функционалдык шарттарынын бири катары эсептелген бийликтин коомдук формасынын бөлүгүнө айланган [4, 126-б].

Билим берүү мекемелери башка мекемелер сыяктуу эле «нормалдуу» жана «нормативдүүнү» коргоочу борборлор катары индивиддердин үстүнөн заманбап күзөтчүлүк функциясын, ал эми билим берүү индивиддерди коомдук «нормалдуулукка» ылайык өнүгүү процессине ыңгайлаштыруу жана коомдук нормалдуулуктан башка «патологиялык» жүрүм-турумдарды электен өткөрүү функциясын аткарат.

«Нормалдаштыруу» процессинде билим берүүнү башкаруучулардын функциясы - ошол коомдук системада нормалдаштырылган, коомдук тартипке ыңгайлашкан жана тартипке салынган индивиддердин тарбиялануусун текшерүү жана көзөмөлдөө болуп саналат [5, 262-б]. Фуко мындай абалды б.а. бала бакчадан жана мектептерден баштап карылар үйүнө чейинки системаны бийликтин «мажбурлоо куралы же камчысы» деп баалайт. Ошентип бийлик жаңы башкаруу формасын «акыл үстүнө акылдын» бийлик кылуу түрүн, б.а. *паноптикон моделин*¹ киргизген [6, 126; 135-б].

Мектептер Фуконун ою боюнча эрежелерге баш ийүүчү жана жоболорду ишке ашыруучу жер. Мектеп үйрөтүүчү, ошол эле убакта көзөмөлдөөчү, иерархиялык абалга алып келүүчү жана сыйлык берүүчү машинанын функциясын да аткарат. Мындан улам Фуко мектепти кандайдыр бир жазалоочу жер, жазалоо механизми функционалдуу болгон түрмө сыяктуу карайт. Мектеп активдүү көзөмөлдөө механизмнен жана өзү көрүнбөй туруп көзөмөлдөөгө таянган дисциплиналардан да турат. Бирок бул жерде жазаландырылган нерсе дене эмес, акыл болуп саналат [7, 182-б]. Учурда да билим берүү мекемелеринде институттук күч тартипке салынган системада байкалат. Бул жерде жетекчи жана мугалимдер тартип жана институттук күчтүн өзүнчө агенттик функциясын аткарат. Билим берүү тармагындагы бул агенттер тарабынан орундалган «көзөмөлдөөнүн» негизги максаты - «нормалдаштыруу» болуп саналат [8, 182-б]. Заманбап билим берүү түшүнүгүндө «нормалдаштырылган» мугалим жана билим берүү жетекчилери сыйлык берүү же жазалоо техникаларын колдонуу аркылуу окуучуларды «нормалдаштырууга» милдеттүү. Бул жерде негизги маселе, эрежелердин жана дисциплиналардын натыйжасында тартипке келтирилген, дене менен бирге чектелген, калыпка салынган, «нормалдаштырылган» ойлом жана акыл. Эң оору да адам баласынын чыгармачылык, таанып билүүчүлүк жөндөмүнүн жана өздүк болумунун, жеке «Менинин» стандарттардын же «нормалдаштыруунун» арасында эрип, жоголуп кетүүсү. Фуко тарабынан негизги проблема катары көтөрүлүп чыккан бийликтин көзөмөлдөөлөрүнөн турган системанын азыркы тапта заманбап технологиянын өнүгүүсү менен бирге башка этапка өткөнүн өзгөчө белгилеп кетүүгө болот. Көзөмөлдөөнүн заманбап формасы катары көпчүлүк мектептердин ичинде жана сыртында видео камералар жайгаштырылган. Мугалимдер окуучулардын ар бир кыймылын каалаган учурда көзөмөлдөй алышат же каалагандай максатта колдоно алышат.

Мындай «нормалдаштыруу» же «стандартташтыруу» системасы Советтер Союзу учурунда да колдонулуп келген. Советтер Союзунун алгачкы жылдарында бийлик максатка ылайык ар түркүн көзөмөлдөө дисциплинасын өнүктүрүп, белгилүү бир убакыттан кийин өз алдынча ойлоно албаган, коллективдүү жумушчулар армиясынан турган «бир типтүү Совет адамын жаратууда» же болбосо «коммунизмди куруучу бирдей типтеги муундарды тарбиялоодо», кыскасы «жасалма Совет адамын» жаратууда чоң ийгиликке жетишкен. Ушул жол менен «Советтик көнүмүштөр» аң-сезимге сиңдирилген. Совет идеологиясынын

алкагында бир типтүү совет адамын жаратуу үчүн мектептерде да октябрёнок, пионер, комсомол иерархиясы түзүлгөн. Бул иерархия коммунизм мектебине өтүү үчүн баскыч болгон. Мугалимдердин, директорлордун, профсоюз уюмунун, партиянын көзөмөлдөөсүнүн натыйжасында мектептер социалисттик коомдун шарттарына ылайык, ийгиликтүү иштөөгө даяр, социалдык жактан пассивдүү, чыгармачылыгы чектелген, мамлекеттин каалоосун аткарган бүтүрүүчүлөрдү чыгарган. Мектептер так ушунусу менен гениалдуу болуп эсептелген [9].

Постсоветтик Кыргызстанда советтик доордогудай эле билим берүүдө «көзөмөлдүн», «нормалдаштыруунун» жана «стандартташтыруунун» уланып жатканын байкоого болот. Жаш муундар азыр деле тилекке каршы чындыктан узак, мифтер ичинде тарбияланышууда. Советтик системанын таасири менен постсоветтик Кыргызстандын алгачкы жылдарында билим берүү системасынын бир проекти катары мектептерге «Манас», «Семетей», «Сейтек» иерархиясы жана улуттук идеологияны окуучулардын аң-сезиминде жандандыруу максатында «Манастын жети осуяты» киргизилген [10]. Бирок канчалык денгээлде билим берүүдөгү мындай «жаңылануунун» эффективдүү боло алгандыгы талаш жаратса да, окуучулардын белгилүү бир калып ичинде тарбияланууга шартталгандыгы чындык.

Мындай программалар өлкөнүн, коомдун жана индивиддин кызыкчылыгын коргогон стратегиянын негизинде иштелип чыкпагандыктан, кандайдыр бир системанын ичинде окуучуларды көзөмөлдөө жана контролдоо функциясын аткарууда ийгиликке жеткенин айтууга болот. Бийлик жана коом деле болсо жаштарды тарбиялоодо эски көнүмүштөрдөн жана психологиядан арыла албагандыктан, билим берүү тармагындагы проблемалар чечиле элек. Жалгыз гана мектептерде эмес бардык билим берүү мекемелеринде жана институттарында «стандартташтырылган», «нормалдаштырылган» максатсыз индивиддер тарбияланууда. Окуучулардын келечеги үчүн заманбап талаптарга жооп бере алган чөйрө жаратылбагандыктан, «ой-келди чөйрөдө тарбияланып» жаткан муундар тунгуюкка түртүлүүдө.

Изилдөө методу.

Бул изилдөөдө илимий адабияттардын анализи, контент анализ, сапаттык изилдөөнүн «окуя анализи» методдору колдонулду. Контент анализ - негизинен бири-бирине окшош маалыматтарды белгилүү түшүнүктөргө жана темаларга топтоштуруп, аларды окугандарга түшүнүктүү боло тургандай формада же тартипте аныктама берүү [11, 227-б]. «Окуя анализи» (phenomenology) методу – бизге чоочун эмес, күнүмдүк турмушта байкалган, бирок терең жана деталдуу билбеген окуяларды анализдеген изилдөө методу болуп саналат. Мындан сырткары иш күчүн жана убакытты үнөмдөгөн «ыңгайлуу өрнөктөмө группалары» аркылуу маалымат топтолду. Ыңгайлуу өрнөктөмө группасы – бир нерсе тууралуу терең маалымат алууну көздөгөн, терең анализ жасоого мүмкүнчүлүк түзгөн жана максимум түрдүүлүк камтыган ыңгайлуу группа болуп эсептелет [12, 72; 107-б].

Изилдөөнүн өрнөктөмө группасы жана маалымат топтоо.

Изилдөөгө 2019-2020-окуу жылында өлкөбүздүн Баткен, Ош, Жалал-Абад, Нарын, Ысык-Көл, Чүй аймактарында жана Бишкек шаарында жайгашкан жалпы 27 мектептен 9-10-класстарда окуган 1433 окуучу катышты. Аларды төмөндөгүдөй таблица түрүндө берүү мүмкүн:

1-Таблица. Мектептердин аттары жана окуучулардын саны

№	Мектептин аты	Окуучулардын саны
1	Алай району, С. Жаанбаев атындагы №33 орто мектеп	57
2	Аксуу району, З.Сооронбаева атындагы орто мектеп	63
3	Аксы району, А. Кабаев атындагы орто мектеп	55
4	Аксы району, А. Осмонбаев атындагы орто мектеп	35
5	Аксы району, К. Шеркулов атындагы №12 орто мектеп	49
6	Ак Талаа району, А. Абдраимов ат. орто мектеп	58
7	Аламүдүн району, Озерный орто мектеби	84
8	Баткен шаары, Баткен областтык гимназия-жатак мектеп	54
9	Баткен шаары, С. Айтматов орто мектеби	46
10	Бишкек шаары, №5 компьютердик гимназия-мектеп	97
11	Бишкек шаары, №2 орто мектеп	67
12	Бишкек шаары, №75 орто мектеп	32
13	Бишкек шаары, №83 орто мектеп	43
14	Жайыл району, Данаке Иманов ат. орто мектеп	48
15	Жайыл району, Сосновка орто мектеби	39
16	Кадамжай району, Саид Баюми ат. орто мектеп	52
17	Кант району, Кант шаары, №1 П.Д.Зубков ат. орто мектеп	44
18	Кара Кулжа району, Ш.Жээнбеков ат. орто мектеп	46
19	Кара Кулжа району, Ө. Абдылдаев ат. орто мектеп	52
20	Кара Кулжа району, А. Осмонов ат. орто мектеп	38
21	Кемин району, №1 Ж.Садыков атындагы орто мектеп	70
22	Кочкор району, М. Абдылдаев атындагы мектеп	46
23	Лейлек району, Тайлан орто мектеби	25
24	Ноокен району, №13 Рахманжан орто мектеби	62
25	Ноокен району, №37 Токтоболот ат. орто мектеп	51
26	Ош шаары, №32 Ак Тилек орто мектеби	42
27	Тоң району, Кызыл Туу айылы, Жумаев ат. орто мектеп	78
	Жалпы	1433

Изилдөөдө окуучулардан метафора түрүндөгү «Мектеп..... окшош. Себеби,....» - деген сүйлөмдү толуктоо үчүн бош орун ташталган баракчалар таратылып, алардын мектепти эмнеге окшоштурары жана себеби суралды. Алардан мектеп үчүн бир гана метафора колдонуусу, себебин түшүндүрүп, жооп жазуусу талап кылынды.

Метафоранын колдонулушу.

Гарет Морган метафораны «көбүнчө адамдардын дүйнөнү кандай кабыл алганына жараша айтуу» формасы деп эсептейт [13]. Давид Константиновский, Виктор Вахштайн жана Дмитрий Куракин өз изилдөөлөрүндө метафоранын аныктама берүүчү, перспективаны көрсөтүүчү функциясын белгилөө менен “түшүнүктүүнү” “түшүнүксүздөн” айырмалай турганын, “билинбеген, карама-каршы жана шектүү болгон” абалды тактоого жараганын жазышкан [14].

Метафора кишинин кабыл алуусуна, түшүнүүсүнө сиңген пикир, көз караш болуп саналып, кишинин бир ой жүгүртүү формасынан экинчи ой жүгүртүү формасына өтүүсүнө, окуя, нерсени башкача көрүүсүнө жардам берет. Жаңы ойду жаратып, дүйнөнү таанууда ар тараптуу кароого түрткү болот. Нерсеге, окуяга, кубулушка, абалга метафоралык көз караш менен кароо ошол абалдын так түшүнүлүүсүндө колдонулган кыйыр сөздө болот. Окуяны же абалды түшүнүүдө кишинин көңүлүн өзүнө буруп, үстүртөн эмес ички мазмунун терең карап, так кабыл алуусуна өбөлгө болот [15].

Педагогдор метафораны бир нерсени башка нерсеге окшоштуруу аркылуу окуучулардын көңүлүн темага буруу, аң-сезиминде чагылуусу, үйрөнүүсү үчүн курал катары колдонушат. Максим Аникеев мектепти башкаруу темасында метафораларды колдонгон. Билим берүү тармагында «мектеп, университет, жетекчи, мугалим, окуучу» түшүнүктөрүнүн башкалар тарабынан кабыл алынган образдары тууралуу метафоралык изилдөөлөрдү кездештирүүгө болот [16].

Маалыматтарды анализдөө.

Бул изилдөөдө окуучулардан топтолгон маалыматтар; аныктама берүү, талдоо, жана категорияга бөлүү сыяктуу 3 баскычта анализденди.

1. Аныктама берүү баскычы. Окуучуларга бериле турган суроо барактары даярдалып, мектептерге 9-10-класстын окуучуларына таратылды жана толтуртулду. «Мектеп ... окшош. Себеби...» деген сүйлөмдү толуктаган баракчалардан 1433 окуучунун мектеп тууралуу жазган метафоралары сүйлөмдүн маанисине жана метафоранын түрүнө жараша бөлүштүрүлүп тизмеленди.

2. Талдоо баскычы. Сүйлөм толук болбогон же мааниси так эмес баракчалар анализге алынган жок. Ар бир сүйлөм окулуп, метафорага түшүндүрмөсү төп келбеген же метафора колдонулбаган сүйлөмдөр жазылган 25 баракча жараксыз деп табылды. Калган 1408 (98.26%) окуучунун жооптору окулуп, анализденди.

3. Категорияларга бөлүү баскычы. Анализдене турган метафоралар кайрадан классификацияланып, бири-бирине мааниси жагынан жакын же бирдей мааниге ээ болгондор өз-өзүнчө топтолду жана категорияларга бөлүштүрүлдү. Метафораларды категориялаштырууда Сабандын «Мектеп тууралуу метафоралар» аттуу изилдөөсүндө колдонгон «О24» (24-окуучу дегенди билдирет) коддоо ыкмасы бул изилдөөдө да колдонулду [17, 471-б]. Топтолгон жана жарамдуу деп эсептелген метафоралар маанисине, жакындыгына жараша категорияларга бөлүштүрүлүп, алардын саны, проценти эсептелди. Бул изилдөөдө бардык метафоралар эмес, бир гана мектеп тууралуу жагымсыз жана кайдыгер маанайдагы метафоралар анализденди.

Изилдөөнүн натыйжасы.

Изилдөөдө окуучулардын мектеп тууралуу оң, терс маанидеги метафораларды колдонгондуктары же кайдыгер мамиле жасашкандыктары аныкталды. Жагымсыз жана кайдыгер маанидеги метафоралардын жыйынтыгын төмөндөгүчө көрүүгө болот:

2-Таблица. Окуучулардын мектепти кабыл алуусу

№	Өзгөчөлүктөр	Сандык коэффициент
1	Мектеп жөнүндө жагымсыз жер катары терс ойду билдиргендер	221 (15.69%)
2	Мектепти көзөмөлдөөчү жер катары ой билдиргендер	83 (5.90%)
3	Мектеп жөнүндө кайдыгер ойду билдиргендер	84 (5.97%)
	Жалпы:	388 (27.56%)

Жогорудагы таблицадан байкалгандай мектепти жагымсыз, көзөмөлдөөчү жер катары көргөндөр жана ага карата кайдыгер ойду билдиргендер изилдөөнүн 27.56%ын түзүшү көңүл бура турган маселелерден болуп эсептелинет.

Окуучулар мектепти билим алуунун ордуна “жөн гана достору менен жолугуучу, үй жумуштарынан тажаганда келип эс алуучу, максатсыз сабакка барып келүүчү” жер катары билдиришип, мектеп үчүн зоопарк, цирк, малкана, сарай, ферма, үнкүр, базар жана башка ушул сыяктуу терс маанидеги метафораларды колдонушкан. Мындай метафораларды төмөндөгүдөй мисалдар акылуу көрсөтүүгө болот:

«Мектеп убакыт өткөрүүчү жайга окшош. Себеби, азыр көбүнчө мектепке жөн гана келип, эч нерсе үйрөнбөй, кайра кетишет. Жөн гана убакыт коротушат» (O1392).
«Мектеп Дүйшөндүн мектебине окшош. Себеби, эски, шарттары жок, кичине» (O1362).
«Мектеп эс алуучу жайга окшош. Себеби, мен мектепке келип, ойноп, күлүп, эс алып кетем» (O358).
«Мектеп салтанат залына окшош. Себеби, күндө эле майрам» (O460).
«Мектеп театрда окшош. Себеби, баары жөн гана роль ойноп жүрүшөт. Мугалимдер жакшы мугалимдин, окуучулар жакшы окуучунун ролун ойношот» (O816).
«Мектеп үнкүргө окшош. Себеби, муздак, караңгы полдору тешик» (O785).
«Мектеп сарайга окшош. Себеби, башаламан» (O418).
«Мектеп ыңгайсыз жайга окшош. Себеби, жаман жыттанат, кир, суу жок, суук» (O636).
«Мектеп маданияттан артта калган айылга окшош. Себеби, биздин мектепте кабинеттер эски, парталар эски, окутуу методу эски, жабдыктар эски, компьютерлер эски, мектеп өзү да эски» (O496).
«Мектеп халтуранын ордосуна окшош. Себеби, эч ким өз ишин сүйүп чын жүрөктөн аткарбайт. Мугалимдер эштеп сабак өтүп коёт, окуучулар эштеп окуп коёт» (O559).
«Мектеп «проходной дворго» окшош. Себеби, баары өз билгенин жасашат, эч нерсе кылышпайт, ойношот» (O1309).
«Мектеп чайканага окшош. Себеби, окуучулар ашканада, мугалимдер усулканада чай ичип эле отура беришет» (O1097).
«Мектеп базарга окшош. Себеби, мугалимдер кыйкырып сүйлөйт. Окуучулар базарда жүргөнсүп, тартинсиз» (O1049).
«Мектеп базарга окшош. Себеби, тартин жок. Мугалимдер Avon, Faberlic, Irag ж.б. продукцияларын, идиштерди сатышат. Окуучулар формасыз, тартинти сактабай базардагыдай жүрүшөт» (O1096).
“Мектеп пансионатка окшош. Себеби, мен ал жерде эс алам” (O458).
“Мектеп эс алуучу жайга окшош. Себеби, үйдөгү бүтпөгөн жумуштардан мектеп гана бир азга болсо да куткарат” (O964).

Окуучулардын арасынан 83 (5,89%) окуучу мектепти көзөмөлдөөчү, жазалоочу жана контролдоочу жер катары көрүшкөн. Алар мектепти түрмөгө, зынданга, капаска, жиндиканага, больницага, акча топтоочу жерге, жетимдер үйүнө, тоталитардык режимге, салык инспекциясына, криминалдык дүйнөгө, армияга, завод-фабрикага, лабораторияга, карылар үйүнө окшоштурушкан жана төмөндөгүдөй сыпатташкан:

«Мектеп жетимдер үйүнө окшош. Себеби, ата-энеси балдарын 5-6 саатка калтырып коюп унутуп калышат» (O907). «Мектеп тоталитардык режимге окшош. Себеби, окуучулардын ишине көп киришишет. Окуучулардын каалоосун эске алышпайт» (O824). «Мектеп ооруканага окшош. Себеби, баары «чокнутые» (O386). «Мектеп кош бойлуулукка окшош. Себеби, тогуз айга созулат. Кээде жүрөктү айлантат» (O273). «Мектеп түрмөгө окшош. Себеби, мектепте бардык нерсеге тыюу салынат. Мисалы, телефонго, чачты байлоого, б.а. мектепте эркиндик чектелүү. Түрмөдө да ошол сыяктуу, эркиндик жок» (O746). «Мектеп сыноо, кыйноо жерине окшош. Себеби, күн сайын ар түрдүү шылдыңдоого туш болобуз» (O776). «Мектеп ишзанутая колонияга окшош. Себеби, 11 жылга тозокко түштүк. Кызыксыз, интернет жок, ызы-чуу, баары кыжырды келтирет» (O1216). «Мектеп крим дүйнөсүнө окшош. Себеби, жашы улуу балдар кичүүлөргө салык салат, рэкетчилик күчтүү. Мугалимдер да окуучулардан сый-урмат талап кылышат» (O579). «Мектеп тозокко окшош. Себеби, сабакка келгенге зордошот. Мага бул жакпайт» (O397). «Мектеп түрмөгө окшош. Себеби, татырманы аткарып бүтмөйүнчө сени эч жакка кое беришпейт» (O216).

Кайдыгер ойду билдирген окуучулардын көпчүлүгүндө алардын жашоосу жана келечеги үчүн мектеп түшүнүгүнүн көп деле мааниге ээ эмес экендиги белгилүү болду. Мына ушундан улам да кээ бир окуучулар мектеп үчүн үй, бала бакча, тамак-аш, дарак сыяктуу көбүнчө оң маанини билдирген метафораларды колдонушканы менен, себебин жазууда өздөрү окуган мектептерине же жалпы эле мектеп түшүнүгүнө карата кайдыгер мамилелерин билдиришкен. Мисалы:

«Мектеп мектепке окшош. Себеби эстегим келбейт, көргүм келбейт» (O1262, O118). «Мектеп бала бакчага окшош. Себеби, балдар ызы-чуу кылып жүрө беришет. Мугалимдердин сөзүн угушпайт» (O134). «Мектеп эч нерсеге окшошпойт. Себеби, мен бул жерге эмнеге келгенимди деле билбейм. Жөн гана келип, досторум менен убакыт өткөрүп эле кете берем. Мугалимдерди көргүм да келбейт» (O1311). «Мектеп экинчи үйгө окшош. Себеби, көп убакыт өткөрөбүз» (O28). «Мектеп мен үчүн бакчага окшош. Себеби, ал жерден жаңы гүлдөрдү көрөм» (O1330). «Мектеп мен үчүн эч нерсеге окшош эмес. Себеби, мектепке жөн эле барып келе берем» (O131).

Мындан сырткары окуучулар мугалимдер үчүн президент, депутат, хандын үй-бүлөсү, сот, жазалагыч, күзөтчү, молдо, дарыгер, психиатр, псих, акча топтогуч, койчу, малчы, тоок сыяктуу метафораларды колдонушкан. Ал эми окуучулар үчүн калк, кошоматчы, көзөмөлдөнгөн, суракка алынган, туткун, кызматчы, оорулуу, жинди, таштанды бала, рэкет, кой, мал, жөжө сыяктуу метафораларды жазышкан. Буга төмөндөгүлөрдү мисал катары көрсөтүүгө болот:

«Мектеп мамлекетке окшош. Себеби, директор - президент, окуу бөлүмүнүн башчысы-премьер, мугалимдер - депутат, министр, окуучулар – эл» (O1280; O1335). «Мектеп парламентке окшош. Себеби, мугалимдер депутаттар сыяктуу бири-бирин жамандап кемчиликтерин чукуп турат. Директорду колдоочу жана каршы тарап болуп бөлүнөт» (O92, O369). «Мектеп кой сарайга окшош. Себеби, мугалимдер койчулар, окуучулар койлор» (O257). «Мектеп сарайга окшош. Себеби, бизди бир короо койго салыштырышат жана бир параметр менен өлчөгөнгө аракеттенишет» (O502). «Мектеп малканага окшош. Себеби, окуучулар малдай болуп, тарбиясы начар» (O378). «Мектеп жиндиканага окшош. Себеби, балдар да, мугалимдер да «психтер»» (O615). «Мектеп

тоокканага окшош. Себеби, мугалимдер тооктой болуп катуу сүйлөшөт, окуучулар жөжөдөй болуп чурулдашат” (0984).

Мектепти жагымсыз жана көзөмөлдөө жери катары көргөн окуучулар окугусу келбегенин, үй-бүлөсүнүн жана мугалимдеринин кыйнап окутуп жатканын, сабактардын түшүнүксүз, оор, мектептеги эрежелердин өтө көп, катуу экендигин жана аларга жакпагандыгын билдиришкен. Чоң класстын окуучуларынын көбүнчө мектептен качканы, сабактарга киргиси келбегени же кирбей койгону, сабактан жадап кызыкпай чыгып кеткени, достору менен убакыт өткөргөндөрү, мектептеги буюмдарга зыян тийгизгени же эрежелерге баш ийбегени учурда кадыр эсе көрүнүш. Кээ бир мектептерде окуучулардын мугалимдер тарабынан басмырлануусу, дайыма кыймыл-аракеттеринин көзөмөлгө алынуусу, уруш угуулары, өзү каалабаса да сабакка жөн гана катышуулары ойлондурбай койбойт.

Изилдөөдө окуучулардын белгилүү бир бөлүгү мектеп үчүн жагымдуу маанидеги метафораларды колдонушса да, бул изилдөөдө жагымсыз маанидеги метафоралар каралды. Дундардын ою боюнча, мектеп тууралуу жагымсыз абалды чагылдырган метафоралардын көпчүлүгү мугалимдердин окуучуларга болгон мамилесинен, алардын сабак өтүүдөгү кемчиликтеринен, мектептин физикалык абалынын талапка жооп бербегендигинен улам пайда болгон [18, 48; 51-б]. Чухадар менен Сарынын изилдөөлөрүндө окуучулар мектепти «окуучуларга ишенилбеген», «тыюу салынган», «адилеттүүлүк болбогон» жер сыяктуу белгилешкен [19]. Ал эми Налчажы менен Бекташта “мамлекет, диктатордук, авторитет, сарай, колония, түрмө, армия, аскердик бөлүк, жиндикана, фабрика, курулуш, короо, экзамен, дисциплина, калып, формага салган нерсе, тартип, кытай дубалы, тозок, коркунучтуу түш, чөл, ачуу калемпир” сыяктуу метафораларга басым жасалган [20, 248; 250-б]. Окуучулардын мектеп үчүн “түрмө, учу көрүнбөгөн туннель, үй, жиндикана, оорукана, кыйноо жери, тозок, зындан, эч ким жашабаган арал”, мугалимдер үчүн “сот, командир, күзөтчү, жазалоочу, диктатор, желдет, жумушчу, сынык стакан”, ал эми окуучулар үчүн “кул, туткун, камактагы адам” сыяктуу метафоралар аркылуу ойлорун билдиришкендиги белгилүү.

Ал эми Кыргызстандык окуучулардын метафораларды колдонуусунда жогоруда аталып кеткен изилдөөлөр менен окшоштугунун бар экендигин айтууга болот. Окуучулардын мугалимдерге карата “президент, депутат, хандын үй-бүлөсү, сот, жазалагыч, күзөтчү, молдо, дарыгер, психиатр, акча топтогуч, койчу, малчы, тоок ж.б.”, ал эми окуучуларга “калк, кошоматчы, көзөмөлдөнгөн, суракка алынган, туткун, кызматчы, оорулуу, жинди, псих, таштанды бала, рэкет, рэкетке кабылган, кой, мал, жөжө” жана башка ушул сыяктуу метафоралар аркылуу мугалимдердин жана өздөрүнүн абалдарын чагылдыргандыгын көрүүгө болот.

Окуучулар мектеп үчүн “өнүкпөй калган өлкө, капиталисттердин мекени, ак үй, цыган үйү, цирк, кыйноочу жер, зоопарк, үй камагы, криминалдык дүйнө, үңкүр, кир мончо, кумаркана, эски музей, тооккана, мал сарай, тоталитардык режим, салык инспекциясы, хаос, маршрутка, чайкана, ресторан, кафе, базар, джунгли, Сибирь, Антарктида, таштанды салынган куту” жана башка ушул сыяктуу метафораларды колдонушкан. Мындан башка алардын өзгөчө заманбап доорго байланыштуу “вайфай, интернет, түнкү клуб, Тамашоу”, “Модный Приговор”, “Пусть Говорят” программасы сыяктуу метафораларды колдонгондуктары да байкалды.

Ар бир адамдын бул дүйнөдө өз ордун таап, андан ары жолун улантуусу үчүн билим жана билим берүү мекемелери маанилүү орунга ээ. Заманбап билим берүү түшүнүгүндө «нормалдаштырылган» мугалим жана билим берүүнүн жетекчилери сыйлык берүү же жазалоо техникаларын колдонуу аркылуу окуучуларды «нормалдаштырууда» даде болсо өздөрүн милдеттүүдөй сезишет жана “индивиддерди көпчүлүктүн арасында индивидуалдаштыруу үчүн” дисциплина методдорун колдонушат. Бир эле мугалим ага берилген мүмкүнчүлүктөрдүн негизинде ондогон окуучуну каалаган учурда каалагандай көзөмөлдөй алат. Фуко белгилегендей “бирдей типтеги индивиддерди тарбиялоо” үчүн контроль, тыюулар жана эрежелердин көптүгү, мектептин коридорлорунда жана сыртында орнотулган видео камералар аркылуу окуучулардын кыймыл-аракеттеринин көзөмөлдөнүп турушу мугалимдердин “заманбап күзөтчүлүк” ролун даана көрсөтүп турат. Бул жерде көңүл бура турган нерсе - эрежелердин жана дисциплиналардын натыйжасында тартипке келтирилген дене менен бирге калыпка салынган, «нормалдаштырылган» ойлом жана акыл болуп жатат. Ойлом менен акыл кандайдыр бир калыпка салынган учурда, индивиддин же окуучунун канчалык деңгээлде креативдүү, эркин ой жүгүртө ала тургандыгы талаш жаратат.

Учурда Кыргызстанда билим берүүдө советтик доордон калган стандартташтыруу системасы даде болсо уланууда. Айрым мектептерде азыр деле бирдей типтеги индивиддерди тарбиялоого умтулган авторитардык башкарууну көрүү мүмкүн. Изилдөөдөн көрүнүп тургандай, окуучулардын белгилүү бөлүгү мектептерди жана билим берүү системасын өздөрүн өнүктүрө турган мекеме катары эмес, тескерисинче, көпчүлүк учурда физикалык жана руханий жактан калыпка салып нормалдаштырып туруучу, «мамлекет аларды алаксытып турган индустриалдык тармак же убакыт өткөрүүчү жай» катары көрүүсү байкалууда. Окуучулар мектепти билим берүүчү мекеме эле эмес, алардын “эркиндигин чектеген”, “мажбурлаган”, “дайыма көзөмөлдөп турган”, “акча чогултуучу”, “9 же 11 жылга отургузган жазалоочу жер”, “түрмө”, “жиндикана” сыяктуу ар кандай жагымсыз жайларга окшоштурушууда. Мындай пикирдеги окуучулардын изилдөөгө катышкандардын 27.56%ын түзүшү мектептин сыртка билинбеген терең проблемалар менен алпурушуп жаткандыгынын далили боло алат.

Учурда билим берүү тармагы “системасыздык” системасын башынан өткөрүүдө. Мамлекет тарабынан алгылыктуу, талапка жооп берген так стратегиялар иштелип, билим берүүнүн максаты белгиленген эмес. Ал эми мындай шартта билим алып жаткан окуучулар системасыздыктан улам «ой келди» аң-сезим менен өсүүдө жана келечекке кайдыгер караган муундар тарбияланууда. Изилдөөгө катышкан окуучулардын кээ бирлеринин мектепти «максатсыз, жөн гана сабакка барып келүүчү, достору менен убакыт өткөрүүчү жайга» окшоштуруулары же «өз ишин билбеген хаос, пайдасыз жаттоо, түпсүз тунгуюк» катары көрүүлөрү, сабактарда «турмушта колдонулбаган билимдин берилишин» жана «айрым мугалимдердин билим берүү деңгээлинин төмөндүгүн» баса белгилөөлөрү буга мисал боло алат.

Мектептеги маселелерди анализдегенде көптөгөн проблемалардын окуучу жана мугалим арасында коммуникациянын жетиштүү деңгээлде болбогонунан келип чыгып жатканы байкалат. Окуучулардын кээ бирлери өз көйгөйлөрүн мугалимдерге айта алышпайт. Мугалимдердин окуучулар менен жөнөкөй тилде сүйлөшүүгө караганда аларды

тилдеп, урушуп же тыюу салуу түрүндө баарлашуусу окуучуларды мектептен жана мугалимдерден алыстатып жатканын ойлоого болот.

Жыйынтыктар:

1. Өлкөнүн, жарандарынын жана жаш муундардын кызыкчылыгы үчүн билим берүү системасын реформалоо, оңдоо жана өнүктүрүү зарылчылыгы көрсөтүлдү;
2. Мамлекеттин коомдук менталитетти, социалдык жана маданий баалуулуктарды эске алуу менен бирге, мектептердин абалын кайрадан карап, өнүктүрүүгө карай заманбап талаптарга жооп берген жаңы программаларды иштеп чыгуусу зарыл. Тактап айтканда, билим берүүнү заманбап талапка ылайык уюштурууга муктаждык бар экендиги белгиленди;
3. Окуучулар менен байланыш куруу компетенцияларын өнүктүрүү боюнча мугалимдерге заманбап талапка ылайык семинарлардын өтүлүүсү окуучу-мугалим-жетекчи арасындагы мамиленин жакшырышына жана проблемалардын чечилишине салым кошоору аныкталды.

Колдонулган адабияттар:

1. **Жусенбаев, Ш.** Тенденции развития высшего образования в мире на второй половине XX века [Текст] / Ш.Жусенбаев. - Бишкек: Плюс, 1997.- 1 б.
2. **Althusser, L.** Ideoloji ve Devletin İdeolojik Auyitları / Идеология жана мамлекеттин идеологиялык куралдары [Текст] / L. Althusser. - Стамбул, 2006.
3. **Foucault, M.** Büyük Kapatılma / Улуу жабылыш [Текст] / M. Foucault. - Стамбул, 2011.
4. **Foucault, M.** Büyük Kapatılma / Улуу жабылыш [Текст] / M. Foucault. - Стамбул, 2011.- 126 б.
5. **Şentürk, İ.** Foucault'un İktidar Analizi Bağlamında Eğitim Yönetimine İlişkin Bir Değerlendirme / Фуконун бийлик анализинин негизинде билим берүүнү башкарууга байланыштуу берген баасы [Текст] / İ. Şentürk, S. Turan // *Educational Administration: Theory and Practice/ Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. - 2012. - Cilt 18. - Sayı 2. – 243-272, 262-б.
6. **Foucault, M.** Büyük Kapatılma / Улуу жабылыш [Текст] / M. Foucault. - Стамбул, 2011.- 135 б.
7. **Foucault, M.** Harishanenin Doğuşu / Абактын пайда болуусу [Текст] / M. Foucault. - Анкара, 1992.- 182 б.
8. **Şentürk, İ.** Foucault'un İktidar Analizi Bağlamında Eğitim Yönetimine İlişkin Bir Değerlendirme / Фуконун бийлик анализинин негизинде билим берүүнү башкарууга байланыштуу берген баасы [Текст] / İ. Şentürk, S. Turan // *Educational Administration: Theory and Practice/ Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 2012. - Cilt 18. - Sayı 2. - 243-272, 182 б.
9. **Ляленкова, Т.** Советское образование: миф и реальность. 2011. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.svoboda.org/a/24372892.html>.
10. **Исаков, Б.** Манастын жети осуяты [Текст] / Б.Исаков.- Бишкек: Учкун, 1997.
11. **Şimşek, H.** Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri / Коомдук илимдерде сапаттык изилдөө методдору [Текст] / H. Şimşek. - Анкара, 2005. - 227 б.
12. **Şimşek, H.** Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri / Коомдук илимдерде сапаттык изилдөө методдору [Текст] / H. Şimşek. - Анкара, 2005.- 107 б.
13. **Morgan, G.** Yönetim ve Örgüt Teorilerinde Metafor / Метод жана организация теорияларында метафора [Текст] / G. Morgan. - Стамбул, 1998.
14. **Константиновский, Д. Л.** Реальность образования. Социологическое исследование: от метафоры к интерпретации [Текст] / Д.Л. Константиновский, В.С. Вахштайн, Д.Ю.Куракин. – Москва: ЦСП, 2013. [Электронный ресурс]. Режим доступа: www.socioprognoz.ru/publ.html?id=287.
15. **Kıral, E.** Öğretmen Adaylarının Algılarına Göre Öğretmen Metaforları / Болочок мугалимдердин кабыл алуусунда «мугалим» метафоралары [Текст] / E. Kıral // *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. - Aralık, 2015.- 6(1).- С. 57-65. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://dergi.adu.edu.tr/egitimbilimleri>.

17. **Аникеев, М.** Школьное пространство: заводские будни, офисная рутина или среда обитания [Текст] / М.Аникеев.- 2017. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://medium.com/direktoria-online/school-6a12eb51774b>.
18. **Saban, A.** Okula ilişkin Metaforlar / Мектепке байланыштуу метафоралар [Текст] / A. Saban.- *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. - 2008. - Sayı 55. – 471 б.
19. **Dündar, H.** Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Öğrencilerinin Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Hakkında Sahip Oldukları Metaforlar / Кыргыз-Түрк “Манас” университетинин студенттеринин университет тууралуу метафоралары [Текст] / H. Dündar. -*Manas Journal of Social Studies*. - 2015. - Vol. 4. - No. 1. - 516.
20. **Çuhadar, A.** Göç Yollarında Eğitim: İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Okula İlişkin Algılarının Göç Bağlamında Değerlendirilmesi / Көч жолунда билим берүү: сегизинчи класстын окуучуларынын мектепке байланыштуу кабыл алууларын көчтүн негизинде анализдөө [Текст] / A. Çuhadar, M.Sarı // I. Коомдук илимдер билим берүүнүн конгресси.- Адана, 2007. – С. 84-200.
21. **Nalçacı, A.** Öğretmen Adaylarının Okul Kavramına İlişkin Algıları / Болочок мугалимдердин мектеп түшүнүгүнө байланыштуу кабыл алуулары [Текст] / A.Nalçacı, F. F. Bektaş // *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*.- 2012. - 13(1) – С. 239 - 250.

DOI: 10. 54834 / 16945220_2021_3_158

Поступила в редакцию 24. 11. 2021 г.